

Ruch zapatystów a wirtualny świat. Internet jako narzędzie walki nowych ruchów społecznych

Chciałbym Cię teraz Drogi Czytelniku zabrać w podróż do dżungli Lacandon położonej w meksykańskim stanie Chiapas³⁵. Może się wydawać, że takie miejsce jak dżungla nie ma zupełnie nic wspólnego z Internetem, ale jednak ma i to bardzo dużo. Albowiem właśnie tam w 1994 roku narodził się ruch zapatystów, który nazywany jest pierwszym ruchem informacyjnym lub postmodernistycznym. Internet odegrał wielką rolę w rozpowszechnieniu idei tego ruchu, jak również w budowie trwałego ruchu społecznego walczącego o prawa meksykańskich Indian, ale także o prawa wszystkich wykluczonych przez neoliberalną globalizację. Na samym początku w wielkim skrócie zarysuję historię działalności ruchu zapatystów, następnie dokonam opisu tożsamości tego ruchu, scharakteryzuję ideę demokracji jaką postulują oraz ukażę w jaki sposób Zapatyści korzystają z nowej globalnej siły jaką stanowi Internet.

Wspomniałem już, że ruch ten rozpoczął swoją walkę w 1994 roku, a dokładnie 1 stycznia tamtego roku. Większość ludzi z pewnością tamtego dnia odsypiało huczną sylwestrową zabawę, ale grupka uzbrojonych ludzi wyszła z dżungli Lacandon wypowiadając wojnę rządowi Meksyku. Jakie były ich cele? Zapatyści żądali uznania praw i kultury rdzennej ludności Chiapas (jaką stanowią Indianie), zerwania Północnoamerykańskiego Układu o Wolnym Handlu (NAFTA), ustąpienia ze stanowiska urzędującego prezydenta Meksyku Carlosa Salinas de Gortari oraz przeprowadzenia nowych, uczciwych wyborów. Rząd Meksyku oczywiście myśląc, że ma do czynienia z pozostałością lewicowej partyzantki, w odpowiedzi wysłał w ten rejon wojsko, aby szybko rozprawiło się z buntownikami. Podobnie meksykańskie media początkowo przedstawiały zapatystów w negatywnym świetle, jednak w kolejnych dniach sytuacja uległa diametralnej zmianie. Media zaczęły zwracać uwagę na to, że stan Chiapas jest najbiedniejszym stanem Meksyku, że charakteryzuje się wysokim stopniem analfabetyzmu, że sytuacja Indian jest naprawdę ciężka. Jednak najbardziej niezwykle było to, że rząd Meksyku postanowił negocjować z zapatystami.

Po kilku dniach zbrojnych walk, w których zginęło kilkadziesiąt osób, zapatyści postanowili walczyć o swoje cele na drodze pokojowej, ich bronią miały stać się teraz słowa, a miejscem tej walki, między innymi, właśnie Internet. Komunikaty z walki zapatystów usłyszał niemalże cały świat. Oczywiście zapatyści nie korzystali z Internetu wprost z dżungli Lacandon, ale wykorzystali w tym celu sieć światowego wsparcia, która polegała na tym, iż jak pisze Donna Kowal:

„osoba żyjąca w Chiapas telefonowała albo faksowała wiadomość do kogoś spoza regionu, kto następnie umieszczał hiszpańską wiadomość na istniejących już listach maillingowych oraz na specjalnie tworzonej liście Chiapas. Następnie kolejny wolontariusz tłumaczył wiadomość na angielski i wysyłał ją do subskrybentów z listy. Ochotnicy niedaleko granicy Meksyku i Stanów Zjednoczonych, związani z Narodowym Komitetem dla Demokracji w Meksyku (the National Commission for Democracy in Mexico) w El Paso, w stanie Teksas, kupowali gazety po meksykańskiej stronie, wracali z nimi do Stanów, aby je przetłumaczyć i przesłać dalej. Listserv (system obsługi list dyskusyjnych) oraz oficjalna strona internetowa były i są używane wraz z innymi, zakładanymi przez studentów,

³⁴ Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Śląski

³⁵ Tekst opieram na mojej pracy magisterskiej pod tytułem „Współczesne problemy kapitalizmu a nowe możliwości organizowania się społeczeństwa na przykładzie ruchu zapatystów”, która została obroniona 24 czerwca 2013 roku na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego.

profesorów i aktywistów, forami służącymi dyskusji na takie tematy, jak: szanse na pokój, budzenie świadomości, organizacja listowych albo mailowych kampanii oraz promowanie lokalnych wieców na rzecz zapatystów (Kowal, 2008, s. 136).

Widzimy więc jak ogromną sieć wsparcia udało się stworzyć zapatystom. Budowa tej sieci zaczęła się od zwolenników w Stanach Zjednoczonych, aby następnie przenieść się do innych krajów świata. Dlaczego jednak udało się zapatystom stworzyć tak wielką sieć wsparcia, istniejącą zarówno w wirtualnym jak i rzeczywistym świecie?

W dużej mierze budowa tak ogromnej sieci światowego wsparcia dokonała się dzięki temu, iż zapatyści wypowiedzieli wojnę neoliberalizmowi, stając po stronie wszystkich, w jakiś sposób wykluczonych czy dyskryminowanych przez tę ideologię. Albowiem neoliberalizm zakłada budowę globalnego wolnego rynku, często za wszelką cenę, nawet za cenę negatywnych kosztów społecznych, za cenę wykluczenia z dokonujących się przemian dużej grupy ludzi, często tych najsłabszych, represjonowanych czy dyskryminowanych, takich jak właśnie Indianie z Chiapas. Neoliberalizm tworzy z ekonomii najważniejszą sferę życia, czyniąc z ludzi istoty podobne do *homo oeconomicus*, czyli istoty kierujące się w swoim życiu tylko zasadą kalkulacji zysków i strat. Taka koncepcja z pewnością ogranicza wartość człowieka. I właśnie między innymi przeciw niej buntują się zapatyści. Jak wyglądała dalej ich walka?

W 1996 roku w San Andres podpisano porozumienie z rządem, który zobowiązał się uznać prawa i kulturę Indian. Jednak obietnice nie zostały spełnione, gdyż oddziały wojskowe w Chiapas zostały umocnione, a projekt ustawy uchwalony przez rząd różnił się znacząco od podpisanych porozumień. Dwudziestego drugiego grudnia 1997 roku miały miejsce tragiczne wydarzenia. W mieście Acteal w Chiapas nieznani sprawcy dokonali masakry 45 uczestników odbywającej się w tamtym miejscu mszy. Zapatyści oskarżali i nadal oskarżają o tę zbrodnię paramilitarne oddziały meksykańskiego rządu. W 2000 roku po raz pierwszy od siedemdziesięciu jeden lat, prezydentem Meksyku został Vincente Fox, a więc kandydat nie należący do partii Rewolucyjno-Instytucjonalnej. W związku z tą zmianą rządu, zapatyści postanowili ponownie ubiegać się o prawa rdzennych mieszkańców Meksyku. W lutym 2001 roku wyruszyli do miasta Meksyk, aby pokojowo zademonstrować swoją obecność. Jednak demonstracja nie przyniosła rezultatów, w związku z tym zapatyści postanowili nie prowadzić dalej żadnych negocjacji z politykami i sami starać się o poprawę własnej sytuacji bez pomocy rządu. Utworzyli więc na terenie Chiapas trzydzieści dwie autonomiczne gminy, w których władzę sprawują sami mieszkańcy tych gmin. EZLN (Zapatystowska Armia Wyzwolenia Narodowego), będąc organizacją polityczno-wojskową zrezygnowała z zarządzania autonomicznymi gminami, oddając je w ręce mieszkańców. Zapatyści obecnie tylko wspierają mieszkańców w dążeniu do poprawy warunków gospodarczych, edukacyjnych i zdrowotnych stanu Chiapas, ale także cały czas utrzymują kontakt ze swoimi zwolennikami z całego świata. Nadal zamierzają stworzyć polityczny sojusz ponad meksykańskimi podziałami, a także polityczny sojusz światowy, który walczyłby o głoszone przez nich prawa. Przykładem tego, jest zwołanie przez nich w 2009 roku na piętnastolecie powstania, międzynarodowego spotkania, które skupiło intelektualistów i polityków z całego świata oraz przedstawicieli krajowych i międzynarodowych ruchów ludowych, w tym przedstawicieli najsłabszego chłopskiego ruchu La Via Campesina.

Podsumowując, konflikt między zapatystami a rządem znajduje się w stanie zawieszenia. Zapatyści próbują wprowadzać zmiany samodzielnie, a rząd Meksyku w odpowiedzi militaryzuje coraz bardziej stan Chiapas. Relacja między tymi dwoma stronami konfliktu znajduje się więc pomiędzy, z jednej strony instytucjonalizacją konfliktu, a z drugiej jeszcze większym jego zaostreniem. Wynika to z tego, iż zapatyści proponują inny obraz świata, posiadają inne cele, inne priorytety. Rząd Meksyku nadal akceptuje neoliberalną wizję polityki, a ruch zapatystów pragnie stworzyć inną, nową, wersję globalizacji i polityki. Konflikt ten będzie utrzymywał się w zawieszeniu, dopóki rząd nie zmieni swoich planów lub zapatyści nie zdobędą wystarczającej siły politycznej, mogącej wprowadzić postulowane przez nich zmiany. Jednak ta druga opcja wydaje się jeszcze daleka do spełnienia, gdyż zapatyści unikają przekształcenia się w partię polityczną, czy wylaniania do polityki swoich przedstawicieli, jak również wydaje się, że nie posiadają ścisłego planu, jak wyglądać ma nowa polityka i globalizacja. Dopiero więc czas pokaże, jak rozwiąże się omawiany konflikt.

TOŻSAMOŚĆ ZAPATYSTÓW

Kim są jednak zapatyści? Jaka jest ich tożsamość? Głównym atrybutem tożsamości zapatystów jest bunt. Narracja zapatystów jest narracją walki, oporu, rebelii przeciwko dyskryminacji, represji, wyzyskowi, wyłączeniu z dokonujących się w Meksyku zmian. Zapatyści sami nazywają siebie produktem 500 lat walki od wojny o niepodległość po walkę z neoliberalizmem. To właśnie walka ukształtowała ich tożsamość. Kto jednak wchodzi w skład zapatystów? Kto jest zapatystą? Ruch zapatystów składa się z trzech ściśle połączonych ze sobą warstw, które razem wspólnie prowadzą walkę przeciwko swoim wrogom. Pierwszą warstwę i podstawę tego ruchu stanowią rdzenni mieszkańcy Meksyku, czyli Indianie, z różnych grup etnicznych między innymi takich jak: Tzotzil, Tzeltal, Chol i Tojolabal. Drugą warstwę stanowi Kościół Katolicki oraz lewicowi intelektualiści, tacy jak nieformalny rzecznik zapatystów – Subcomandante Marcos. Kościół Katolicki jeszcze przed powstaniem, wspierał Indian w walce o swoje prawa, edukował, organizował i mobilizował Indiańskie wspólnoty, pomagał utworzyć radę chłopskich związków. Jednak, gdy wybuchło zbrojne powstanie, Kościół wycofał się z popierania Indian, ponieważ popierał walkę tylko na drodze pokojowej. Przy organizowaniu chłopskich związków Kościołowi pomagali lewicowi intelektualiści, którzy postanowili utworzyć zbrojną partyzantkę. Natomiast trzecią warstwę ruchu stanowią wszystkie osoby wspierające zapatystów, zgadzające się z ich poglądami, które chcą walczyć z neoliberalną globalizacją. Są to więc wszystkie osoby dyskryminowane, piętnowane, represjonowane. Zapatystą może więc być każdy, deklarują to sami zapatyści w szóstej deklaracji z dżungli Lacandon wydanej w 2005 roku. Ruch zapatystów z ruchu walczącego o lokalne prawa przemienił się więc w ruch walczący o prawa wszystkich ludzi na świecie wykluczonych przez globalizację w neoliberalnej wersji.

Przy analizie tożsamości zapatystów nie można pominąć symbolu tego ruchu – czarnej kominiarki. Na wielu zdjęciach z wystąpień przedstawicieli tego ruchu możemy zobaczyć jak kryją się za czarną kominiarką, która spełnia szereg różnych funkcji. Kominiarka nie oznacza, że zapatyści pragną ukryć swoje twarze przed światem, ukryć swoją tożsamość, ale paradoksalnie pragną podkreślić otwarty i pluralistyczny charakter swojego ruchu, do którego może przystąpić każdy, kto popiera ich walkę. Nie liczy się bowiem to co znajduje się pod kominiarką a więc kolor skóry, płeć i inne różnice, ale chęć podjęcia wspólnej walki. Czarna kominiarka pełni oczywiście

także funkcję ochronną przed ewentualnymi represjami ze strony rządu. Ale także podkreśla jedność, kolektywność zapatystów, pomaga w rządzeniu, zabezpiecza przed wyłanianiem się przywódców ruchu, którzy mogli by wykorzystać walkę ruchu do swoich celów. Czarna kominiarka poprzez zakrycie twarzy zapewnia każdemu anonimowość, która powoduje, że nie liczy się wizerunek, charakter danego polityka, jego płeć, kolor skóry, przynależność do danej klasy, ale wywiązywanie się z funkcji, jakie powierzyła ma ludność.

Z ludźmi spoza Meksyku zapatyści nie łączą się tylko poprzez Internet, lecz także poprzez organizowanie licznych międzynarodowych spotkań, rozmów czy kampanii, poprzez które chcą znaleźć zwolenników swojej walki, ale także stworzyć nową politykę i nową, inną niż neoliberalną, wersję globalizacji. Jak ma wyglądać ta nowa polityka, tego jeszcze nie wiadomo, ponieważ plan zmiany neoliberalnej globalizacji jest bardzo ogólny, ale pewne wskazówki, jak może on wyglądać w praktyce może dostarczyć udany demokratyczny eksperyment zapatystów.

Bowiem zapatyści utworzyli w Chiapas autonomiczne wspólnoty poprzez utworzenie „Junt Dobrego Rządu”, które opierają się na budowie lokalnych autonomicznych, niezależnych od rządu, samorządów. Obecnie do „Junt Dobrego Rządu” należy ponad trzydzieści gmin Chiapas.

DEMOKRACJA ZAPATYSTÓW

Demokratyczny system zapatystów składa się z trzech poziomów. Na każdym z tych poziomów ruch zapatystów dąży do tego, aby mieszkańcy mieli jak największy wpływ na proces sprawowania władzy. Na pierwszym poziomie mieszkańcy danej wsi, spotykają się na wspólnych zgromadzeniach, w których każdy ma prawo głosu, bez względu na płeć, wiek czy inne cechy. O to jak mieszkańcy zbuntowanych okręgów opisują te zgromadzenia:

Kiedy pojawia się jakiś problem, ludzie zwołują zgromadzenie, zbierają się wszyscy mieszkańcy wspólnoty: mężczyźni, kobiety, dzieci. Powołują przewodniczącego zgromadzenia, który zbiera i zapisuje wszystkie możliwe opinie.

Jeśli zgromadzenie nie pozwala, aby mówili wszyscy, czy to dlatego, że jest dużo ludzi, lub też jest ktoś, kto się wstydi, to dzieli się ono na małe grupy robocze, które dyskutują i podejmują decyzje, by potem przedstawić je na zgromadzeniu plenarnym. Decyzja, która będzie realizowana, nazywana jest zgodą (Górski, 2007, s. 115).

Zgromadzenia mieszkańców w danej wsi wybierają dwie lub cztery osoby do reprezentowania potrzeb mieszkańców na następnym poziomie władzy, a więc w samorządach, które skupiają kilkanaście wsi. Natomiast spośród tych wybranych przedstawicieli, samorządy wybierają osoby do sprawowania funkcji w pięciu okręgach „Rad Dobrego Rządu”. Przedstawiciele „Rad Dobrego Rządu” pełnią powierzone funkcję rotacyjnie przez pięć tygodni przez okres dwóch lat i odpowiedzialni są przed wszystkimi mieszkańcami, którzy mogą w każdej chwili odwołać daną osobę, jeśli nie wywiązuje się ze swoich zadań. Pod władzą mieszkańców pozostaje również wojskowe skrzydło ruchu zapatystów (EZLN), które nie ma wpływu na podejmowane decyzje przez zgromadzenia ludności, samorządy czy „Rady Dobrego Rządu”, może pełnić jedynie funkcję doradczą. Demokracja zapatystów opiera się więc na zasadzie samorządności mieszkańców zbuntowanych okręgów. Samorządność ma dotyczyć nie tylko władzy, ale także innych sfer życia. Ruch zapatystów wraz z mieszkańcami Chiapas buduje bez pomocy rządu własny system edukacji, opieki zdrowotnej, rynek pracy. Walczy z problemami tego stanu, a więc o zmniejszenie ubóstwa, bezrobocia, przestępczości, nierówności czy dyskryminacji. Zapatyści postanowili nie liczyć już na rząd, który albo nie interesuje się problemami Chiapas, albo którego pomoc jest nieadekwatna do potrzeb mieszkańców. Postanowili wykorzystać zapał, mobilizację samych mieszkańców, skłonić ich

do samodzielności, tym samym zwiększając ich poczucie własnej wartości. Poczucie wpływu na podejmowanie decyzje, na możliwość ich kształtowania czy zmieniania powoduje, iż mieszkańcy nie czują, że coś jest im narzucane z góry, pozbywają się protekcyjności, która wiąże się z oferowaniem pomocy. Udowadniając tym samym, że zwiększenie udziału zwykłych mieszkańców w sprawowaniu władzy, w zarządzaniu swoim życiem przynosi pozytywne skutki. Warto zacytować w tym miejscu fragment z Bilansu Rad Dobrego Rządu stworzonego przez organizację Paz con Democracia:

członkowie Junt nie posiadają tytułów ani doświadczenia, ale zakłada się, że podnoszenie kwalifikacji zdobywa się przez samo sprawowanie rządów. Stopniowo wprowadzano do Junt, kobiety oraz osoby starsze, po uświadomieniu sobie, jakim szacunkiem cieszą się one w poszczególnych wspólnotach, np. jako Rada Starszych. Jedną z naczelných idei zapatystowskich, jest zerwanie ze stereotypem, że tylko profesjonalni, wykształceni politycy mogą sprawować rządy (Katarzyna Wiącek, 2008).

W demokracji zapatystów ma miejsce również wspólnotowe podejmowanie decyzji. Mieszkańcy sami więc decydują na przykład o rozdziale pomocy zagranicznej i redystrybucji ziemi. Decyzje zapadają większością co najmniej 66% głosów (Górski, 2007). Każdy na zgromadzeniach ma prawo zabrać głos, a decyzje zapadają po długich rozmowach. Dlatego też sposób sprawowania władzy przez zapatystów jest powolny, ale tylko w ten sposób można zagwarantować każdemu prawo głosu i tym samym podjąć decyzję, która rzeczywiście będzie trafnie odzwierciedlać problemy mieszkańców. Zapatyści cały czas dążą do zwiększenia uczestnictwa kobiet w sprawowaniu władzy. Jak na razie udział kobiet jest mały, ale ruch zapatystów cały czas dąży do zmiany stereotypowych ról płci i zmiany mentalności kobiet, aby zachęcić ich do większego wzięcia udziału w demokracji.

Zapatyści proponują więc demokrację, w której każdy może brać udział w sprawowaniu władzy. Dotyczy to kobiet, osób starszych, bezrobotnych, biednych, nie ma w tej kwestii podziałów. Nie odrzuca się kogoś od razu, uważając że nie posiada odpowiednich kompetencji, gdyż jest osobą bezrobotną czy biedną, ale daje się mu szansę wykazać się w rządzeniu. W ich demokracji nie głosuje się na znane twarze, na charakter danego polityka. W ich demokracji każdy zwykły człowiek uzyskuje szansę wykazać się w rządzeniu. Prowadzenie walki na drodze pokojowej, pluralistyczny i otwarty charakter ruchu, walka o lokalne i ogólnoswiatowe cele, współpraca z ludźmi z całego świata, istnienie w rzeczywistym i wirtualnym świecie oraz demokracja jako podstawa ruchu powodują, że ruch zapatystów zrywa ze starą lewicową ideologią, przekształcając się w ruch społeczny nowego typu, który buntuje się przeciwko neoliberalnemu *status quo*.

INTERNET JAKO NARZĘDZIE WALKI NOWYCH RUCHÓW SPOŁECZNYCH

Ruch zapatystów uważany jest za pierwszy ruch społeczny, który do swojej walki wykorzystał Internet. W jaki sposób zapatyści skorzystali z siły Internetu, i w jaki sposób dalej z tej siły korzystają?

Po pierwsze Internet stał się i wciąż pozostaje, dla ruchu zapatystów tarczą obronną przed rządem Meksyku. Zapatyści celowo umieścili w Internecie wiadomość o rozpoczęciu powstania, o przyczynach i celach wystąpienia, aby nie zostać w szybki i bezwzględny sposób unicestwionymi przez meksykańskie wojsko. Przywódcy powstania przewidzieli, że wykorzystując Internet, ich głos z dalekiej dżungli Lacandon, zostanie usłyszany przez mieszkańców Meksyku, Stanów Zjednoczonych, ale także innych krajów świata. Głos, który będzie słyszalny w taki sposób, jak oni sami tego chcą, a nie w sposób taki, jak chcą tego tradycyjne media. Opinia publiczna, która usłyszała o zapatystach dzięki Internetowi, wymusiła na rządzie Meksyku pokojowe negocjacje.

Rząd musiał zapomnieć o represjach, które pozwoliłyby w szybki sposób pozbyć się kłopotu. Internet więc, po raz pierwszy w historii wygrał z siłą wojska.

Po drugie Internet pozwolił zapatystom przedstawić w sposób swobodny, bez ingerencji osób trzecich własny, taki jak tylko oni tego chcą, obraz swojego ruchu. Internet pozwala na to, aby treść przekazu udostępniana w sieci była taka, jak życzy sobie tego jej twórca, który ma pewność, że nie zostanie ona zmieniona przez dziennikarzy, jak to czasem ma miejsce w tradycyjnych mediach. Jest to siłą dla ruchu zapatystów, ale także dla innych ruchów społecznych. Wykorzystując Internet, każdy ruch społeczny może stworzyć swoją stronę internetową, na której przedstawi swoje poglądy, cele, swoją tożsamość. Tak postąpił ruch zapatystów będąc prekursorem dla następnych ruchów społecznych. Jednakże, możliwość tworzenia w Internecie własnego obrazu przez dany ruch społeczny, nie musi być pozytywnym aspektem dla użytkowników Internetu. Z tego powodu, że treść przekazu tworzona przez ten ruch może przedstawiać zafałszowany obraz rzeczywistości, mający na celu szerzenie propagandy, która może stać się niebezpieczna dla innych ludzi.

Po trzecie Internet pozwala zapatystom na stały kontakt ze zwolennikami swojego ruchu, których można znaleźć niemalże na całym świecie. Kontakt ten jest ważny dla ruchu zapatystów, gdyż jednym z ich celów jest budowa ogólnoswiatowego ruchu walczącego przeciw neoliberalizmowi. Internet pozwala łatwo pozyskiwać kolejnych zwolenników, którzy sami też korzystają z sieci, aby walczyć z neoliberalizmem. Znane są ataki hakerów, (uważających siebie za sympatyków Zapatystów) na strony rządu Meksyku. Ruch zapatystów stworzył więc globalną sieć wsparcia, która nie tylko pomagała ruchowi w pokojowych negocjacjach z rządem Meksyku, ale także pomagała i wciąż pomaga w poprawie warunków życia ludności stanu Chiapas.

Po czwarte ruch zapatystów od prawie dwudziestu lat istnieje w sieci, aby informować opinię publiczną o swojej działalności. Poprzez Internet rozpowszechniają przytoczony przeze mnie w poprzednim podrozdziale demokratyczny eksperyment, informują o celach, jakie udało się im do tej pory zrealizować, a także informują o prowadzonych przez siebie akcjach, marszach, manifestacjach, w których może wziąć udział każdy, kto popiera poglądy i cele ruchu zapatystów. Internet jest obecnie wykorzystywany przez wiele ruchów społecznych do koordynowania, ale także informowania o swoich bieżących działaniach. Zamieszczenie informacji w sieci o danej manifestacji może przyciągnąć ogromną liczbę osób. Jak ogromna może to być liczba, najlepiej świadczą manifestacje, przeciwko wprowadzeniu w naszym kraju ACTA.

Podsumowując, Internet jest więc wykorzystywany przez zapatystów do takich celów, jak: obrona przed represjami ze strony wojska i rządu Meksyku, przedstawiania obrazu swojego ruchu, kontaktu ze swoimi zwolennikami oraz koordynowania i informowania o swojej działalności. Jak na razie Zapatyści nie wykorzystują Internetu w takich dziedzinach życia jak edukacja, gospodarka czy polityka. Jak wspomniałem wcześniej zapatyści walczą o poprawę systemu opieki zdrowotnej, edukacji i rynku pracy stanu Chiapas, a także o stworzenie, ich zdaniem, nowej formy demokracji, odnosząc na tych polach sukcesy. Internet nie znajduje jak na razie zastosowania w ich demokracji, nie korzystają z jego zalet poprawiając system edukacji, opieki zdrowotnej czy rynku pracy stanu Chiapas. Czy w przyszłości, Internet znajdzie w tych dziedzinach zastosowanie? Czy jednak Zapatyści nadal będą korzystać z jego zalet, tylko w tych wymienionych przeze mnie celach? Na to pytanie obecnie nie można udzielić jednoznacznej odpowiedzi, musimy czekać aż odpowie na nie przyszłość. Dziś możemy stwierdzić, że ruch zapatystów jest z pewnością

pierwszym ruchem, który pokazał jak ruchy społeczne mogą wykorzystywać Internet do prowadzenia swojej walki.

BIBLIOGRAFIA

- Bendyk, E. (2002). *Zatruta studnia: rzecz o władzy i wolności*. Warszawa: Wydawnictwo W.A.B.
- Castells, M. (2008). *Siła tożsamości*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Górski, R. (2007). *Bez państwa: demokracja uczestnicząca w działaniu*. Kraków: Korporacja Ha!art.
- Kowal, D. (2008). Digitalizacja i globalizacja autochtonicznych głosów: ruch zapatystów. W: A. Dytman-Stasieńko, J.Stasieńko (red.), *WWW - w sieci metafor : strona internetowa jako przedmiot badań naukowych*. Wrocław: Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, s.127–145.
- Patel, R. (2010). *Wartość niczego : jak przekształcić społeczeństwo rynkowe i na nowo zdefiniować demokrację*. Warszawa: Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza.
- Wiącek, K. (2008): <http://wolnemediamedia.net/spoleczenstwo/paz-con-democracia-bilans-rad-dobrego-rzadu/>.
Pobrano (15. XII.2012).